

DROBNE PRACE I MATERIAŁY

ALBIN GŁOWACKI
Uniwersytet Łódzki

Dwa listy do Wiaczesława Mołotowa z 1939 roku

Przeglądając w Archiwum Państwowym Federacji Rosyjskiej (dalej: GARF) oraz w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Społeczno-Politycznej (dalej: RGASPI) w Moskwie materiały źródłowe dotyczące spraw polskich, natrafiłem m.in. na duże zbiory korespondencji. Jednym z jej adresatów był Wiaczesław Mołotow (1890-1986) – przewodniczący Rady Komisarzy Ludowych (rządu) ZSRR w latach 1930-1941 oraz ludowy komisarz spraw zagranicznych ZSRR (1939-1949). Udostępniane w archiwach listy do niego można podzielić na te, które nadsyłały różne instytucje, przedsiębiorstwa, organizacje, instancje partii komunistycznej, związki zawodowe i ogniwa władz administracyjnych, oraz takie, które (spontanicznie?) pisali indywidualni petenci. Wśród tych pierwszych można bez trudu wydzielić listy, zapewne inspirowane odgórnie i mające na celu rzekome poparcie dla konkretnych decyzji i działań władz centralnych. Swego rodzaju fala takiej korespondencji dotarła do Moskwy m.in. po zawarciu radziecko-niemieckiego układu o nieagresji z 23 sierpnia 1939 r., po wkroczeniu Armii Czerwonej na terytorium państwa polskiego 17 września 1939 r., czy po formalnym zaanektowaniu ziem wschodnich Rzeczypospolitej przez ZSRR (1-2 listopada 1939).

Moją uwagę zwróciły m.in. dwa listy od osób prywatnych. Teksty te zdecydowałem się opublikować poniżej. Pierwszy jest reakcją obywatela radzieckiego – mieszkańca Moskwy – na wiadomość o planowanym zawarciu paktu o nieagresji między ZSRR a III Rzeszą; paktu, który arbitralnie przesądził m.in. o losach Polski, wykreślając ją z mapy Europy. Ów obywatel nie był tego świadom, nie wiedział o tym, że istotę układu ukrywał załączony do niego ściśle tajny

protokół o podziale „stref wpływów” w Europie Wschodniej. Zgodnie z nim Finlandia, Estonia, Łotwa i Besarabia miały znaleźć się w strefie wpływów ZSRR, Litwa zaś przypadła Niemcom. Natomiast „w razie terytorialno-politycznej zmiany na obszarach, wchodzących w skład Państwa Polskiego, granica stref interesów Niemiec i ZSRR będzie przebiegać mniej więcej wzdłuż linii rzek Narwi, Wisły i Sanu”¹. Oznaczało to więc IV rozbiór Polski.

Zatroskany losem swego kraju moskwiczanie natychmiast zapragnął doradzić szefowi rządu i przestrzec go przed możliwymi konsekwencjami paktu z III Rzeszą. Dał świadectwo trzeźwości myślenia, rozsądnej analizy i oceny sytuacji, ale i nieufności wobec poczynań Adolfa Hitlera. Jednak naiwnie sądził, że ktoś z najwyższych władz być może podzieli jego racje. Stało się inaczej...

W przełożonym przeze mnie na język polski liście została oprawiona interpunkcja.

Gosudarstwiennyj archiw Rossijskoj Fiedieracyi (GARF), sygn. R-5446-82-101, k. 14. Oryginał listu – w języku rosyjskim.

Szanowny tow.[arzyszu] MOŁOTOW,

Informacja o zbliżającym się zawarciu paktu o nieagresji z Niemcami wywołała u mnie (i nie tylko u mnie jednego), z jednej strony, uczucie radości, albowiem oddalenie groźby wojny jest korzystne dla Związku Radzieckiego, z drugiej zaś strony pewien niepokój, uwarunkowany następującymi względami:

czy nie jest polityczne zbliżenie faszystowskich Niemiec z nami po prostu manewrem Hitlera, doprowadzającym Związek Radziecki do niemożności przyjscia z pomocą Polsce bądź krajom nadbałtyckim, jeśli te staną się obiektem agresji ze strony Niemiec. Taka napaść doprowadzi do tego, że Niemcy przybliżą się do granic Związku Radzieckiego i tym samym uzyskają strategiczną przewagę w przyszłej możliwej wojnie z nami [–] w porównaniu z położeniem na dzień dzisiejszy. A cóż jest warte dla faszystów zerwanie układu o nieagresji, jeśli, zyskując maksymalną strategiczną przewagę, będzie im korzystniej rozpocząć wojnę z nami dla urzeczywistnienia swojego planu „parcia na wschód”, bynajmniej nie przekreślo-

¹ *Документы внешней политики 1939 год, том двадцать второй, книга первая: 1 января-31 августа 1939 г.*, Москва 1992, s. 630-632.

nego jeszcze przez Niemcy. Czy nie należy, wychodząc z takich względów, przewidzieć możliwości obrony Nadbałtyki² i Polski w przypadku napadu na nie przez Niemcy, przy dowolnym wariacie układu o nieagresji [?]. Przecież nie myślą faszystowskie Niemcy rezygnować z wykorzystania, stworzonej przez nie w ostatnich latach, potężnej maszyny wojennej.

Natomiast pakt ze Związkiem Radzieckim rozwiąże im ręce bardzo gruntownie.

Inżynier Kazakow, Moskwa

22 sierpnia 1939 r.

Drugi list można nazwać niezbyt szczegółowo dopracowanym pomysłem polskiego działacza komunistycznego na Polskę Radziecką. Pomysłem, który został zgłoszony do rządu radzieckiego i do centralnych władz partii komunistycznej w Moskwie już po wrześniowej (1939 r.) klęsce Rzeczypospolitej w starciu z dwoma totalitaryzmami – III Rzeszą i ZSRR. Trudno dziś dociec, czy była to zupełnie indywidualna inicjatywa, czy też pomysł był przedstawiony i przedyskutowany w szerszym gronie polskich komunistów, którzy uciekli przed nawałą hitlerowską na wschodnie tereny Rzeczypospolitej, zajęte przez Armię Czerwoną. Raczej należy wątpić w to, by mieli oni wtedy odwagę zbierać się oficjalnie (na polecenie Józefa Stalina jeszcze przed wybuchem II wojny światowej Komunistyczna Partia Polski została rozwiązana przez Międzynarodówkę Komunistyczną, a jej członków dosięgnęły w ZSRR krwawe represje ze strony NKWD) i debatować nad przyszłością ziem okupowanego kraju.

Warto więc przypomnieć tu, w jakim kontekście polityczno-wojskowym należy ten list odczytywać. Otóż, w ściśle tajnej swego czasu Dyrektywie nr 01 z 16 września 1939 r. Rady Wojennej Frontu Białoruskiego znajduje się pierwsza znana nam wzmianka o tym, co w sprawach polityczno-ustrojowych zamierzano uczynić na przewidzianych do zajęcia przez Armię Czerwoną ziemiach polskich – po rozbiciu „istniejącej pańsko-burżuazyjnej władzy”. Stwierdza się tam m.in.: „W celu rozstrzygnięcia kwestii, jaka ma być nowa władza i w jaki sposób ma być [...] powoływana, należy po gruntownym przygotowaniu powołać w drodze wyborów po-

² Mowa o Litwie, Łotwie i Estonii.

wszechnych trzy zgromadzenia ludowe: Ukraińskie Zgromadzenie Ludowe – z przedstawicieli wybranych w województwach Zachodniej Ukrainy, Białoruskie Zgromadzenie Ludowe – z przedstawicieli wybranych w województwach Zachodniej Białorusi i **Polskie Zgromadzenie Ludowe** [podkr. – A.G.] – z przedstawicieli wybranych w województwach z przewagą ludności polskiej³.

Zgromadzenia te powinny zająć się następującymi kwestiami:

- zatwierdzeniem przejęcia ziem obszarniczych przez komitety chłopskie;
- rozstrzygnięciem charakteru władzy (radziecka, czy inna?);
- rozstrzygnięciem problemu wejścia w skład ZSRR (województw ukraińskich – w skład Ukraińskiej SRR, białoruskich – w skład Białoruskiej SRR, a polskich – do ZSRR jako **Polskiej Związkowej Republiki Radzieckiej**) [podkr. – A.G.].

Powyższy plan uległ niebawem pewnej modyfikacji. Zakończenie zasadniczych działań wojennych w Polsce skłoniło bowiem Stalina do wysunięcia 25 września pod adresem Niemiec propozycji przekazania im etnicznie polskich terenów – województwa warszawskiego i części lubelskiego („strefa radziecka”) w zamian za Litwę („strefa niemiecka”). Pomysł ten znalazł zrozumienie strony niemieckiej, co ostatecznie zostało potwierdzone podczas kolejnej wizyty Joachima von Ribbentropa w Moskwie. Wraz z W. Mołotowem złożyli oni podpisy pod *Układem o przyjaźni i granicy między ZSRR a Niemcami*, datowanym na 28 września 1939 r.⁴ Uwzględnił on zaproponowaną korektę linii rozgraniczenia między obu okupantami na obszarze zajętej przez nich Rzeczypospolitej.

Szczegółowy wykaz zadań, które w najbliższym czasie należało wykonać na terytorium kontrolowanym przez Armię Czerwoną, określony został w uchwale Biura Politycznego Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) z 1 października 1939 r.⁵ Gremium to m.in. postanowiło wówczas o zwołaniu tylko dwóch Zgromadzeń Ludowych: Ukraińskiego we Lwowie i Białoruskiego w Białymstoku. O Zgromadzeniu Polskim nie było już mowy. I w takiej właśnie sytuacji polski komunista skierował do władz ZSRR pismo z pomysłem na utworzenie Polskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

³ Cyt. za: M. Gnatowski, *Zgromadzenie Ludowe Zachodniej Białorusi. Fakty, oceny, dokumenty*, Białystok 2001, s. 200.

⁴ «Правда» 1939, № 270, s. 1.

⁵ Rossijskij gosudarstwiennyj archiw socjalno-politiceskoj istorii (RGASPI), sygn. 17-3-1014, k. 57-61.

Kim był Stanisław Stanisławski – autor publikowanego poniżej drugiego listu? Okazuje się, że jego życie niosło dramatyczne zwroty, było pełne walki, cierpienia, niepewności jutra. Z informacji zgromadzonych w kartotece *Słownika Biograficznego Działaczy Polskiego Ruchu Robotniczego*, znajdującej się obecnie w zbiorach Muzeum Niepodległości w Warszawie, wynika⁶, że Stanisław Stanisławski (s. Józefa i Wiktorii z Jędrzejewskich) urodził się 6 października 1901 r. we wsi Otmianowo w powiecie włocławskim.

W okresie międzywojennym był działaczem komunistycznym i związkowym. Od 1934 r. należał we Włocławku do zdelegalizowanej Komunistycznej Partii Polski (dalej: KPP). Zapewne z jej polecenia zajmował w latach 1934-1937 stanowisko sekretarza Okręgowego Związku Związków Zawodowych we Włocławku. Był delegatem związkowym na Międzynarodowy Kongres Pokoju w Brukseli (3 września 1936 r., 4 tys. uczestników), który zwołały związki zawodowe, lewicowe partie, organizacje pacyfistyczne, stowarzyszenia kulturalne i religijne.

Współorganizował strajk robotników budowlanych i ziemnych we Włocławku w lecie 1936 r. W nocy z 7 na 8 kwietnia 1937 r. aresztowany przez tajną policję polityczną (tzw. defensywę) wraz z 31 osobami – sympatykami i członkami KPP oraz działaczami związkowymi. Podczas śledztwa przyznał się do robienia odbitek wosków „nielegalnej treści” na sprzęcie związkowym. 19 maja 1937 r. skazany przez Sąd Okręgowy na dwa lata więzienia. Dzięki apelacji uzyskał obniżenie kary do jednego roku pozbawienia wolności. Wyrok odbywał we Włocławku do 10 marca 1938 r.⁷

Po klęsce wrześniowej 1939 r. wyjechał z rodziną⁸ na okupowane przez ZSRR wschodnie ziemie Rzeczypospolitej. Znalazł się w Prużanie (woj. poleskie). Dnia 20 października 1939 r. skierował stamtąd list do Rady Komisarzy Ludowych ZSRR i Komitetu Cen-

⁶ Informacja dzięki uprzejmości Witolda Żarnowskiego z Mauzoleum Walki i Męczeństwa – Filii Muzeum Więzienia „Pawiak” w Warszawie.

⁷ Cz. Perlikowski, Cz. Kozłowski, B. Kapłan, *Z rewolucyjnych tradycji Włocławka*, Bydgoszcz 1965, s. 91-92.

⁸ Rodzinę tę stanowiły: żona Ewa (c. Władysława Bugaja i Stanisławy z d. Kamińskiej, ur. 15 IV 1911 r. w Cierszewie k. Płocka) oraz kilkuletnie córki – Mirosława (ur. 6 VII 1935 r. we Włocławku) i Anna (ur. 30 VIII 1937 r. we Włocławku). Informacje te uzyskałem dzięki życzliwości Ewy Rybarskiej z Indeksu Represjonowanych Ośrodka KARTA w Warszawie (z zasobów źródłowych „Indeksu”).

tralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) – z ideą utworzenia Polskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Może budzić zdumienie, że oto polski komunista, który opowiadał się za socjalistyczną Polską, został niebawem aresztowany przez organa NKWD, skazany i następnie – dla odbycia kary – umieszczony w Północnym Kolejowym Obozie Pracy Poprawczej (*Siewżeldorlag*⁹) nad Peczorą. Wolność odzyskał na mocy dekretu Prezydium Rady Na wyższej ZSRR z 12 sierpnia 1941 r. o „amnestii” dla obywateli polskich w ZSRR. We wrześniu 1941 r. wstąpił w szeregi Armii Polskiej gen. Władysława Andersa. Do Polski powrócił dopiero 9 maja 1947 r. Do Polskiej Partii Robotniczej wstąpił 2 czerwca 1947 r. Od zjednoczenia ruchu robotniczego w grudniu 1948 r. był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Oryginał publikowanego poniżej tekstu jest napisany w języku polskim, ale z wtrętami po rosyjsku, które zostały przetłumaczone i zamieszczone w przypisach. Zachowano stylistykę listu, poprawiając tylko błędy ortograficzne oraz interpunkcję. W nawiasach kwadratowych dopisane są niezbędne uzupełnienia.

Rękopis, Rossijskij gosudarstwiennyj archiw socjalno političeskoj istorii (dalej: RGASPI), sygn. 82-2-1284, k. 54-55 odwr.

Do
Совета Народных Комиссаров СССР
Центрального Комитета ВКП (большевики)
Москва – Кремль¹⁰
Декларация¹¹

Zważywszy [na] sytuację mas pracującego proletariatu w Polsce po haniebnym ter[r]orystycznym wyzyskiwaniu przez kapitali-

⁹ Siewżeldorlag – Siewiernyj żeleznodorożnyj isprawitielno-trudowej łagier' (ros.): Północny Kolejowy Obóz Pracy Poprawczej. Istniał w Komi ASRR w latach 1938-1950. Siedziba zarządu obozu mieściła się w osadzie Kniażpogost (rejon ust'-wymski), a następnie w Żeleznodorożnym (obecnie Jemwa). Więźniów zagnano do pracy przy budowie linii kolejowej Kotłas-Workuta. Pierwszym komendantem obozu był kpt. bezpieczeństwa państwowego S. I. Szemiena, Система исправительно-трудовых лагерей в СССР 1923-1960. Справочник, Москва 1998, s. 380-381.

¹⁰ Do Rady Komisarzy Ludowych ZSRR, [do] Komitetu Centralnego W[szechzwiązkowej] K[omunistycznej] P[artii] (bolszewików) Moskwa – Kreml.

¹¹ Deklaracja

styczny ustrój faszystowsko-burżuazyjny, ludu pracującego w Polsce do obecnej wojny 1 IX 1939 r. i zważywszy [na] zatracenie proletariatu w Polsce, przez wciągnięcie całego ludu pracującego do wojny z Niemcami, rzekomo w obronie wolności i religii, a niedostatecznie uzbrojonego i sprzedanego przez dowództwo podczas walki na froncie.

Proletariat w Polsce, zawsze głodny, bez pracy i ter[r]oryzowany, a znikoma liczba pracujących bez odpowiedniego wynagrodzenia za pracę, jednak zdecydowany był stoczyć walkę z faszyzmem, tylko nie pod hasłem wojny religijnej ustroju kapitalistyczno-burżuazyjnego: Kostków-Biernackich¹², Trepowa-Składkowskiego¹³, Mościckich¹⁴, Rydzów¹⁵ i Grabowskiego¹⁶ itp. tyranów nie tylko innych narodowości, wchodzących w skład państwa, ale tyranów i ciemiężycieli własnego ludu polskiego.

Historia Polski jasno stwierdza, [że tak] jak w poprzednich wiekach, tak i obecnie Polska była i jest stracona przez magnatów i ustrój kapitalistyczny.

Obecnie na zachodzie przy pomocy Francji i Anglii ciemiężyciele zhańbieni chcą drogą dalszej wojny, krwią pracującego ludu, odbudować ustrój kapitalistyczno-klerykałny w Polsce. Burżuazja ta po trupach robotników budowała ustrój kapitalistyczny w Polsce. Polska niepodległa była dla magnatów i kleru. Dla mas pracujących w Polsce było: nędza, głód, ter[r]or, kazamaty i więzienie, jak w żadnym państwie.

Proletariat w Polsce od dawna wyciąga spracowaną rękę do braci [ze] Związków [!] Socjalistycznych Sowieckich Republik (CCCP¹⁷) i pragnie radykalną rewolucją w Polsce zbudować sprawiedliwy

¹² Władysław Kostek-Biernacki (1884-1957) – legionista, dowódca 38. pp w Przemyśle, komendant twierdzy brzeskiej, wojewoda nowogrodzki i poleski.

¹³ Chodzi tu zapewne o ostatniego przedwojennego premiera rządu RP – Felicjana Sławoja Składkowskiego (1885-1962) – lekarza, gen. dywizji, polityka – m.in. ministra spraw wewnętrznych (1926-1929, 1930-1931, 1936-1939) i ostatniego przedwojennego prezesa Rady Ministrów RP (1936-1939).

¹⁴ Ignacy Mościcki (1867-1946) – chemik, profesor Politechniki Lwowskiej i Politechniki Warszawskiej, prezydent RP (1926-1939).

¹⁵ Edward Śmigły-Rydz (1886-1941) – legionista, marszałek Polski. W latach 1935-1939 generałny inspektor sił zbrojnych, w 1939 r. wódz naczelny.

¹⁶ Witold Grabowski (1898-1966) – prawnik. W 1931 r. główny oskarżyciel w procesie przywódców Centrolewu, minister sprawiedliwości w rządzie F. Sławoja Składkowskiego (1936-1939). Po wyborach 1938 r. – senator RP.

¹⁷ CCCP – Союз Советских Социалистических Республик (ros.); ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

ustrój komunistyczny i żyć wspólnie z bratnim ludem CCCP [ZSRR] dowodem [?!] jak długoletni szlak krwawych walk proletariatu w Polsce, o zmianę ustroju na socjalistyczno-komunistyczny i dowodem [sa] masowe strajki krwawe i przepełnione więzienia najlepszymi pionierami komunizmu.

Jako robotnik z krwi i kości, pracowałem społecznie, walczyłem wolność proletariatu, o ustrój socjalistyczny w Polsce, o Republikę Ludową Komunistyczną i za tą działalność zamknięto mnie do więzienia, teraz wczuwam się w potrzebę proletariatu i poczuwam się do obowiązku dalszej walki z kapitalizmem i klerem w Polsce, więc w imieniu¹⁸ całego proletariatu w Polsce okupowanej przez Niemców¹⁹ składam niniejszą deklarację Wam, drodzy Towarzysze, do rozpatrzenia z następującymi punktami, z prośbą przyjsia [!] [z pomocą] ludowi pracującemu w Polsce w celu powołania do życia Польской Социалистической²⁰ Советской Республики²¹, na zasadach konstytucji tow.[arzysza] Stalina²² в CCCP [w ZSRR].

I

Pożądanym i koniecznym warunkiem [jest] powołać Tymczasową Radę Polskiej Socjalistycznej Sowieckiej Republiki z partyjnych komunistów bolszewików i bezpartyjnych przedstawicieli wszystkich dzielnic robotniczo-włościańskich okupowanej Polski przez Niemców (b. województw) w celu skonsolidowania proletariatu pod sztandar[em] komunizmu (bolszewików).

II

Pożądanym jest powołać do życia Czerwoną Legię (korpusy lub dywizje z dowódcami Czerwonej Armii (CCCP) [(ZSRR)], do którego [!] dowództwa mogliby być [dokooptowani] członkowie zainteresowanego Czerwonego Polskiego Korpusu. Do tegoż Korpusu wezwać w szeregi wszystkich obywateli polskich, bez różnicy narodowości, z terenów okupowanej Polski przez Niemców i z uciekinierów, oraz tych wojskowych przebywających jako jeńcy w CCCP [ZSRR].

Oficerom polskich formacji w warunkach wyjątkowych wykazania się lub powołania się na osoby, któryby [!] mogli stwierdzić szczerze

¹⁸ Nie wiadomo, czy kiedykolwiek ktokolwiek upoważnił autora prezentowanego tekstu do takiego wystąpienia. Jest to bardzo wątpliwe.

¹⁹ Czemu nie wspomina o części okupowanej przez Sowieców?

²⁰ Poprawnie powinno być: Социалистической (Socjalistycznej – Socjalistycznej).

²¹ Polskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

²² Chodzi o Konstytucję ZSRR, uchwaloną 5 XII 1936 r. przez Nadzwyczajny VIII Wszechzwiązkowy Zjazd Rad.

sympatie, lub działalność socjalistyczną dla dobra proletariatu i ustroju komunistycznego w Polsce, wstęp do Czerwonego Polskiego Korpusu dozwolić [!].

Czerwony Polski Korpus zobowiąże się świadomie do walki z ustrojem kapitalistyczno-klerykalnym w Polsce.

Wszelkie kontrrewolucyjne przejawy w Czerwonym Polskim Korpusie będą karane śmiercią przez Rewolucyjny Komitet wojenny.

Czerwony Polski Korpus winien być wyposażony we wszelki niezbędny sprzęt i uzbrojenie przez CCCP [ZSRR].

III

Tymczasowa Rada Polskiej Socjalistycznej Sowieckiej Republiki w porozumieniu с Советами Народных Комиссаров СССР ustala ewentualną granicę²³ Польской Социалистической²⁴ Советской Республики²⁵.

IV

Tymczasowa Rada Польской Социалистической²⁶ Советской Республики²⁷ powoła Komitet Gospodarczy, którego celem byłoby [–] po osiągnięciu maksymalnej wytycz[o]nej granicy [–] postanowić [!] nie dłuższy termin niżeli 10 lat na odbudowę przemysłu, miast, wiosek i gospodarstw rolnych według najnowszych wymagań technicznych, kulturalnych i strategicznych.

V

Польская Советская Социалистическая²⁸ Республика będzie stanowić integralną część Союзов Советских Социалистических²⁹ Республик z językiem polskim, rosyjskim, oraz innymi dowolnie [!] do zamieszkania ludności pod względem językowym i narodowościowym [!]³⁰.

²³ Nic nie wiadomo, jak przebiegałaby taka linia graniczna.

²⁴ Poprawnie powinno być: Социалистической (Socjalistycznej – Socjalistycznej).

²⁵ Całe to zdanie brzmi w języku polskim następująco: Tymczasowa Rada Polskiej Socjalistycznej Sowieckiej Republiki w porozumieniu z Radami [powinno być: z Radą] Komisarzy Ludowych ZSRR ustala ewentualną granicę Polskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

²⁶ Poprawnie powinno być: Социалистической (Socjalistycznej – Socjalistycznej).

²⁷ Fragment tekstu w języku rosyjskim oznacza: Polskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

²⁸ Poprawnie powinno być: Социалистическая (Socjalistyczna – Socjalistyczna).

²⁹ Poprawnie powinno być: Социалистических (Socjalistycznych – Socjalistycznych).

³⁰ W języku polskim całe to zdanie brzmi następująco: Polska Socjalistyczna Republika Radziecka będzie stanowić integralną część Związków [powinno być: Związku] Socjalistycznych Republik Radzieckich z językiem polskim, rosyjskim

Станиславский Станислав

бывший секретарь Союза Союзов Заводовых³¹ города
Влоцлавек

и бывший узник политычный³² за деятельность
социализма³³ [!] в Польше

Город Пружана 20 X 1939 года
ул. Мещанская 35а³⁴

Tekst ten został przetłumaczony w końcu października 1939 r. na język rosyjski przez referenta Wydziału Prasy Ludowego Komisariatu Spraw Zagranicznych ZSRR Andrijewskiego³⁵. Jego treść różni się nieco od wersji polskojęzycznej, gdyż dokonano w nim pewnych przeróbek oraz opuszczono niektóre nazwiska polskich polityków. Maszynopis przekładu nosi datę 31 października 1939 r. Jest też na nim odręczny dopisek: 2 XI. Należy sądzić, że przekład ten ostatecznie trafił na biurko W. Mołotowa, ale nie nadano mu dalszego biegu.

oraz innymi dowolnie [!] do zamieszkania ludności pod względem językowym i narodowościowym [!].

³¹ Powinno być: профессиональных (professyonalnych – zawodowych).

³² Powinno być: политический (politiczeskij – polityczny).

³³ Powinno być: социализма (socyalizma – socjalizmu), a poprawnie stylistycznie: за социалистическую (czy dokładniej: коммунистическую) деятельность, czyli – za działalność socjalistyczną (czy dokładniej: komunistyczną).

³⁴ Pod „Deklaracją” podane jest w języku rosyjskim imię i nazwisko jej autora oraz jego informacja o nim: Станиславский Станислав [,] były sekretarz Związku Związków Zawodowych miasta Włocławek i były więzień polityczny za działalność [na rzecz] socjalizmu w Polsce [,]

Miasto Pruzana 20 X 1939 roku, ul. Mieszczńska 35a.

³⁵ Patrz: RGASPI, sygn. 82-2-1284, k. 50-53 oraz 56-59.